

ณ กาลครั้งหนึ่ง
ที่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๑๑ ธันวาคม ๒๕๕๓ [ตอน ๒]

โดย

วันชัย ภู่งาม

ณ กาลครั้งหนึ่ง ที่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ๑๑ ธันวาคม ๒๕๕๓ [ตอน ๒]

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

เนื่องจาก หัวข้อของการสนทนาในวันนั้น คือ "การศึกษาพระธรรมในชีวิตประจำวัน" ช่วงแรก ท่านอาจารย์จึงได้สนทนาให้พระคุณเจ้าเห็นถึงความสำคัญ และจุดประสงค์ที่แท้จริงของการศึกษาพระธรรม ที่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ และทรงแสดงไว้ โดยสรุปก็คือ เนื่องจากพระธรรมที่ทรงตรัสรู้นั้น มีความละเอียด ลึกซึ้ง รู้เห็นตามได้ยาก ผู้ศึกษาต้องไม่ประมาท ต้องเป็นผู้ที่รอบคอบ พิจารณา ไตร่ตรอง ให้เข้าใจความลึกซึ้งของธรรมะ และเพื่อให้มีความเห็นถูก เข้าใจถูก ในพระธรรมที่ทรงแสดง

ต่อไปนี้เป็นการเล่นที่ต่อเนื่องจากตอนที่แล้ว โดย ท่านอาจารย์ และ อาจารย์คำปัน ได้สนทนาให้พระคุณเจ้า เข้าใจถึงความหมายของคำว่า "ธรรมะ" และ ปรมัตถธรรม ซึ่งได้สนทนาอย่างกว้างขวาง น่าสนใจ และเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เพื่อให้พระคุณเจ้าได้เห็นถึงความละเอียด ลึกซึ้ง แม้เพียงคำว่า "ธรรมะ" ครับ

- อ. สงบ : อาจารย์คำปັນ มีอะไรจะเพิ่มเติมจากท่านอาจารย์ ไหมครับ?
- อ. คำปັນ : กราบนมัสการพระคุณเจ้าที่เคารพทุกท่านนะคะ วันนี้ ก็เป็นโอกาสดี ที่ท่านอาจารย์ สุจินต์ บริหารวนเขตต์ และ กระผมเอง มีโอกาสได้มาสนทนาธรรมะ ซึ่งก็ควรที่จะพิจารณาใช้ไหมครับว่า "ธรรมะ" คือ อะไร? พระคุณเจ้าก็คงจะคุ้นกับคำว่า "ธรรมะ" เป็นอย่างดี แต่เมื่อพิจารณาจริงๆ แล้ว ธรรมะนั้นมีความละเอียดลึกซึ้งเป็นอันมาก เพราะเหตุว่า แสดงถึงความจริง ทุกอย่าง ทุกประการ และประการสำคัญ ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบำเพ็ญพระบารมีมาตลอดระยะเวลาสี่อสงไขยแสนกัป ซึ่งเป็นระยะเวลาที่นานมาก ก็เพื่อที่จะตรัสรู้ ความจริงเหล่านี้ หรือว่า ตรัสรู้ธรรมะเหล่านี้

...ซึ่งเมื่อพระองค์ทรงตรัสรู้แล้ว ก็ทรงมีพระมหากรุณาที่จะ
เกื้อกูลผู้อื่น ให้ได้เข้าใจ "ธรรมะ" ตามความเป็นจริง อย่างที่
พระองค์ได้ทรงตรัสรู้แล้ว พระองค์ได้แสดงพระธรรมตลอด
ระยะเวลา ๔๕ พรรษา เวลาพักผ่อนของพระองค์ในแต่ละวัน
น้อยมาก เวลาพักผ่อนน้อยมากจริงๆ เพื่ออะไร? เพื่อ
ประโยชน์เกื้อกูลแก่สัตว์โลก เพื่อให้สัตว์โลกนั้น ได้เข้าใจ
ธรรมะ ได้เข้าใจความจริง ตามความเป็นจริง...

...เพราะฉะนั้น พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาของท่านผู้รู้ ผู้รู้ในที่นี้ ก็คือ พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเป็นบุคคลผู้เลิศที่สุดในโลก ผู้ประเสริฐที่สุดในโลก ไม่มีใครที่จะประเสริฐเท่าพระองค์เลย เมื่อเป็นคำสอนของท่านผู้รู้ จึงต้องอาศัย "การฟัง" "การศึกษา" เท่านั้น ถึงจะ "เข้าใจ" การฟังที่ประเสริฐที่สุดในชีวิต ก็คือ การฟังพระธรรม เพราะเหตุว่า การฟังพระธรรมในแต่ละครั้งนั้น เป็นไปด้วยความรู้ ความเข้าใจธรรมะ ที่ถูกต้อง

...เมื่อสักครู่นี้ ท่านอาจารย์ได้กล่าวว่า ชีวิตที่เกิดขึ้นนั้น ทุกคน
เกิดมาแล้วต้องตาย ไม่ว่าจะเป็นใคร เป็นเด็ก เป็นผู้ใหญ่ เป็น
ผู้หญิง หรือผู้ชาย เป็นเพศใดก็ตาม ไม่มีใครรอดพ้นจากความ
ตายไปได้เลย แม้แต่คนเดียว ช่วงเวลาที่สำคัญที่สุดในชีวิต คือ
อะไร? เมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์ อะไร? คือ สวรรค์ อะไร? คือ
ประโยชน์ที่สำคัญที่สุดในชีวิต?...

...ถ้าพิจารณาดู ในแต่ละวันๆ ความสุขที่ได้รับจากอาหารอร่อยๆ ผ่านไปแล้ว แต่ละมื้อๆ เรื่องราวต่างๆ ที่ได้ยินได้ฟังก็ผ่านไปด้วยหมดไปแล้ว ไม่ใช่สาระ เลย เพราะว่าไม่สามารถที่จะติดตามไปได้ถึงภพหน้า ถึงโลกหน้าได้ เพราะว่าเกิดแล้วก็ดับไป แต่สิ่งที่จะเป็นสาระจริงๆ ของชีวิตก็คือ ความรู้ ความเข้าใจธรรมะ ความรู้ ความเข้าใจ สิ่งที่จริง สิ่งที่กำลังมีการปรากฏ ในขณะนี้ ฉะนั้น สาระสำคัญที่สุดของชีวิต ก็คือ การได้เข้าใจความจริง ได้เข้าใจ "ธรรมะ" ซึ่งเป็นคำสั่งสอน ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าฯ ทรงแสดงไว้...

...เพราะฉะนั้น ก็เป็นโอกาสดี ที่พระคุณเจ้าจะได้สนทนา ได้
 สอบถามปัญหาในสิ่งที่เคยสงสัย เพื่อที่จะได้คลายความสงสัย
 นั้นลงไป และเพื่อประโยชน์ ในการเผยแพร่พระธรรมคำสอน
 ในทางที่ถูกต้อง ต่อพุทธบริษัทต่อไป เพราะเหตุว่า พระคุณเจ้า
 นั้น เป็นบุคคลสำคัญ เป็นบริษัทหนึ่ง ในพุทธบริษัท ที่จะเผยแพร่
 พระธรรม คำสอน ไปสู่ อุบาสก อุบาสิกาได้ เพราะฉะนั้น ก็ต้อง
 เริ่มที่ตัวบุคคลที่จะเผยแพร่ ว่าจะสะสมความรู้ ความเข้าใจ
 อย่างไร? จึงจะเป็นที่พึง ให้กับบุคคลเหล่านั้นได้ ก็ต้องเริ่มที่แต่
 ละบุคคล แต่ละท่าน ก็เป็นโอกาสดี ถ้าหากว่า มีข้อสงสัยอะไร
 เชิญถามได้นะครับ

อ.สงป : ขออนุญาตท่านอาจารย์ ตอนนี้มีคำถามแล้วนะครับ คำถามก็คือว่า ธรรมะในชีวิตประจำวัน คือ อย่างไร? เมื่อถึงพุทถึงความตาย เป็นธรรมะ ในชีวิตประจำวันใช่ไหม? เกิด-ดับ ก็เป็นสิ่งที่ปรากฏ สิ่งปรากฏ คือ อะไร? สิ่งปรากฏ เป็นธรรมะ ในชีวิตประจำวัน ใช่หรือไม่? ขออนุญาตกราบเรียนถามครับ

ท่านอาจารย์ : ค่ะ เวลาที่ใช้คำว่า "ธรรมะ" ไม่ใช่การกล่าวลอยๆ หรือคิดว่า "เข้าใจแล้ว" เพราะว่า ทุกคนเคยได้ยินคำนี้ บ่อยครั้ง แต่ตามความเป็นจริง ต้องเป็น "ความเข้าใจที่ชัดเจน"...

...เมื่อกล่าวถึง "ธรรมะ" เดียวนี้มี ธรรมะ หรือเปล่า? ไม่ใช่เป็นชื่อ แต่ต้องเป็นสิ่งที่กำลังมีจริงๆ ในขณะนี้ เพราะฉะนั้น ที่กล่าวว่า ชีวิตประจำวันทั้งหมด ก็ต้องเป็นธรรมะ เพราะว่า ไม่มีอะไรหนีพ้นจากธรรมะเลยสักอย่างเดียว เพราะฉะนั้น ถ้าได้ยินอย่างนั้นเจ้าคะ ธรรมะ คือ สิ่งที่มีจริง ชีวิตมีจริง เกิดมา ตายไป ก็จริง ทุกอย่างก็จริง แต่ก็ยังคร่าว ยังไม่สามารถที่จะเข้าใจได้ชัดเจน...

เพราะฉะนั้น ต้องละเอียด แล้วก็ชัดเจนกว่านั้นว่า เมื่อกล่าวถึงว่า ธรรมะ คือ ทุกสิ่งที่มีจริง ขณะนี้มีธรรมะ หรือ ไม่มี? นี่ก็เริ่มคิดเจ้าคะ เพื่อที่จะเป็น "ปัญญา" ของตนเอง แล้วต้องเป็นผู้ที่ตรงด้วย ถ้ากล่าวว่า ธรรมะ คือ สิ่งที่มีจริง ตลอดชีวิตเป็นธรรมะทั้งหมด ก็ต้องถามว่า ขณะนี้มีธรรมะไหม? ต้องมี เมื่อขณะนี้เป็นธรรมะ...อะไร? เป็นธรรมะ ในขณะนี้? ต้องละเอียดลงไปทุกครั้ง "เห็น" ขณะนี้ มีจริง กำลังเห็น เป็นธรรมะหรือเปล่า?...

...โดยมาก ไม่ได้คิดถึงชีวิตประจำวัน ซึ่งเมื่อลืมตาตื่นขึ้นมา ก็มี
 สิ่งปรากฏทางตาให้เห็น มีเสียงที่ปรากฏให้ได้ยิน เป็นเรื่อง
 เป็นราวต่างๆ คำที่จะรู้จักโลกนี้มี ๖ คำ คือ ถ้ามีตาเมื่อไหร่ แล้ว
 ก็มีสิ่งที่กระทบตา ก็มีการเห็นเมื่อนั้น แต่ถ้าขณะใดที่ไม่มีตา
 จะมีการเห็นไม่ได้เลย "ตา" ก็เป็นธรรมะ เป็นสิ่งที่มีจริง "เห็น"
 ก็เป็นธรรมะ เป็นสิ่งที่มีจริง สิ่งปรากฏให้เห็น ก็เป็นสิ่งที่มีจริง
 การคิดถึง รูปร่างลักษณะ ของสิ่งที่ปรากฏและเรื่องราวต่างๆ ก็
 เป็นสิ่งที่มีจริง นี่เฉพาะทางเดียว เจ้าคะ คือ ทางตา ทางหู ทาง
 จมูก ทางลิ้น ทางกาย โดยนัยยะเดียวกัน ทางใจ แม้ไม่มีตา ไม่มี
 หู ไม่มีจมูก ไม่มีลิ้น ไม่มีกาย แต่ก็มี ใจคิด ด้วยเหตุนี้ ธรรมะ ก็
 คือ ชีวิตประจำวัน...

...แต่ถ้า "เณร" ก็คือว่า ไม่รู้จักว่า ขณะนี้เป็นธรรมะ...ซึ่งเมื่อกี้นี้
ก็มีคำที่ว่า ธรรมะที่เกิด ก็ต้องดับไป แต่ขณะนี้ ยังไม่รู้ว่า เห็น
ขณะนี้เกิด จึงเห็นแล้วก็ดับ ขณะที่ได้ยิน ไม่ใช่เห็น เพราะฉะนั้น
ขณะที่ได้ยิน "ได้ยิน" ต้องเกิด จึงมีเสียงปรากฏ ได้ยินเสียงนั้น
แล้วก็ดับ แล้วเสียงก็ดับ นี่คือการจะเข้าใจธรรมะ ที่ได้ยิน ค่อยๆ
ละเอียดขึ้น ละเอียดขึ้น

อ.สงบ : ท่านอาจารย์คำปุ่น มีอะไรจะเสริมไหมครับ?

อ.คำปุ่น : ครับ ชีวิตก็เป็น ธรรมะ นะครับ ชีวิตประจำวัน เป็นธรรมะ เพราะ
เหตุไรจึงเป็นธรรมะ เพราะว่า ไม่พ้นจาก สิ่งที่มีจริงเลย ใช่ไหม?
"ธรรมะ" หมายถึง สิ่งที่มีจริง ทรงไว้ซึ่ง "ลักษณะ" ของตนๆ ไม่
เปลี่ยนแปลงลักษณะ เมื่อสักครู่ ท่านอาจารย์ก็ได้ยกตัวอย่าง
ของ เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น สัมผัส พวกนี้ เป็นธรรมะ เป็นการเกิดขึ้น
ของ สภาพธรรมะ คือ "จิต" สภาพธรรมะที่เป็นใหญ่เป็นประธาน
ในการรู้แจ้งอารมณ์ และ สภาพธรรมะ ที่เกิดร่วมกับจิตใน
ขณะนั้น ซึ่งก็คงจะได้สนทนา ในรายละเอียดต่อไป

...เมื่อกล่าวโดยประมวลแล้ว ธรรมะ สิ่งที่มีจริงนั้น ไม่พ้นไป
จาก สิ่งที่มีจริง ๔ อย่าง สิ่งแรก ก็คือ "จิต" สภาพธรรมะ ที่เป็น
ใหญ่ เป็นประธานในการรู้แจ้งอารมณ์ ประการที่ ๒ คือ สภาพ
ธรรมะ ที่เกิดร่วมกับจิต ดับพร้อมกับจิต รู้อารมณ์เดียวกันกับ
จิต และอาศัยที่เกิดที่เดียวกันกับจิต สำหรับในภูมิที่มีขั้นที่ ๕
เรียกว่า "เจตสิก" สภาพธรรมะ ที่ ๓ หรือสิ่งที่มีจริง ประการที่ ๓
คือ "รูป" สภาพธรรมะที่ไม่รู้อารมณ์ อย่างเช่น สิ่งที่ปรากฏทางตา
"เสียง" ที่ปรากฏทางหู "กลิ่น" ที่ปรากฏทางจมูก เป็นต้น เป็น
"รูปธรรม" หรือ "รูปปรมาณู" ประการที่ ๔ สิ่งที่มีจริง อย่างที่ ๔
คือ "พระนิพพาน" เป็นสภาพธรรมะ ที่ไม่เกิด ไม่ดับ ผู้ที่จะ
ประจักษ์แจ้งพระนิพพาน ต้องเป็นพระอริยบุคคลแต่ละขั้นๆ
เท่านั้น...

...เพราะฉะนั้น สิ่งที่มีจริงทั้งหมด ไม่พ้นไปจาก สิ่ง ๔ ประการ
 นี้ไม่พ้นไปจาก จิต เจตสิก รูป และ พระนิพพาน เลย แต่ว่า
 สภาพธรรมะที่มีจริงในชีวิตประจำวัน ไม่พ้นไปจาก จิต เจตสิก
 และ รูป ส่วน พระนิพพาน นั้น ยังไม่ถึง เพราะว่า ผู้ที่จะถึงพระ
 นิพพานได้นั้น ต้องเป็นผู้ที่มี "ปัญญา" คมกล้า จากการสะสม
 ปัญญา ที่ค่อยๆ เพิ่มขึ้นไปตามลำดับ จึงจะมีโอกาสประจักษ์
 แจ้ง พระนิพพาน ได้ พระนิพพาน ยังอยู่ห่างไกล การบรรลุ
 พระนิพพาน นั้น ยังอยู่ห่างไกล แต่สิ่งที่มีจริงนั้น ในขณะนี้ ควร
 ควรศึกษา ให้เข้าใจ เพราะว่า ธรรมะ ทุกอย่างนี้ ปฏิเสธ ความ
 เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เพราะเหตุว่า ธรรมะ แต่ละ
 อย่างๆ นั้น เป็นสิ่งที่มีจริง แต่ละอย่างๆ ที่เกิดขึ้น เป็นไป
 เท่านั้น ไม่ใช่ "เรา" ไม่ใช่ "ของใคร" เลย เป็นแต่เพียง "ธรรมะ" ที่
 เกิดขึ้น เป็นไป เท่านั้น

...อย่างเช่น "กุศลจิต" กุศลจิตนี้ เป็นสภาพจิต เป็นสภาพธรรมะ ที่ดีงาม เกิดขึ้น เป็นไป ในชีวิตประจำวัน เป็นไปในเรื่องของ "ทาน" การให้วัตถุสิ่งของที่เป็นประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น การงดเว้น จากทุจริตประการต่างๆ แม้กระทั่งในขณะนี้กำลัง "ฟังพระธรรม" ฟัง "ความจริง" คือ "กุศลจิต" ที่เกิดขึ้น เป็นไป ถ้ามว่า กุศลจิต นั้น เป็นธรรมะไหม? ก็เป็นธรรมะ เพราะเป็นสิ่งที่จริง...

...สิ่งที่มีจริงเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ควรศึกษา ควรรู้ ควรเข้าใจ เพราะเป็นสิ่งที่ประเสริฐจริงๆ อย่างที่เรียนให้ทราบแล้ว ก็ คือ ความรู้ ความเข้าใจ สิ่งที่มีจริง หรือว่า เข้าใจธรรมชาติ นั่นเอง ไม่ว่าจะเป็นอะไร ก็ควรจะศึกษา ให้ "เข้าใจ" จริงๆ ว่า ขณะนี้ อะไรที่เป็น ธรรมชาติ ชีวิตประจำวัน ไม่พ้นไป จากธรรมชาติ ใช่ไหม? ก็ ควรจะ "ฟัง" ควรที่จะ "ศึกษา" ให้ "เข้าใจ" เพื่อความรู้ ความเข้าใจ จริงๆ

อ. สงบ : มีคำถาม ที่จะกราบเรียนถาม ก็คือว่า เห็น เราก็เห็น ได้ยิน เราก็ได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส ถูกต้อง สัมผัส ที่ว่า เป็นธรรมชาติ เป็นธรรมชาติ อย่างไร?

ท่านอาจารย์ :

ทุกคำที่ได้ยิน "เห็น" ไม่ได้เลยเจ้าคะ เมื่อได้ยินคำว่า "ธรรมะ" แล้วก็กล่าวถึงสภาพที่มีจริงๆ ไม่ว่าจะเป็นอย่างหนึ่งสิ่งใดก็ตาม ทั้งหมดไม่พ้นจาก สภาพที่เป็นจิต เป็นเจตสิก เป็นรูป ส่วนนิพพาน มีจริง แต่ว่าแสนไกล เพราะเหตุว่า ไม่ได้ปรากฏในขณะนี้ เพียงเท่านี้ ยังไม่ได้เข้าใจอะไรเลย เจ้าคะ เพียงแต่จะได้ยินคำ ได้ยินชื่อ ได้ยินเรื่อง เพราะฉะนั้น จึงมีคำถาม เรื่องการเห็น ว่า เป็นธรรมะอย่างไร? "เห็น" มีจริง เพราะฉะนั้น "เห็น" ต้องเป็นสิ่งที่มีความจริง ในภาษาไทย ซึ่งภาษาบาลี จะใช้คำว่า ธรรมะ หรือ ธาตุ หรือ ธา-ตุ สิ่งที่มีความจริง ซึ่งมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้เลย เกิดแล้ว จึงได้ปรากฏ เช่น ขณะนี้ ถ้าเห็นไม่เกิด จะไม่มีเห็นในขณะนี้ ถ้าได้ยินไม่เกิดขึ้น ได้ยินก็ไม่มีในขณะนี้

อ.สงบ : เห็นแล้วก็ดับ ได้ยินแล้วก็ดับ ได้กลิ่นแล้วก็ดับ กระทบสัมผัส
แล้วก็ดับไป โดยสรุปว่า เป็นธรรมะ มีคำถามมาว่า ในภาค
ปฏิบัติ ต้องทำอย่างไร จึงจะทำให้เขา เข้าใจได้มากขึ้น

ขออภัยครับ กำลังเข้าสู่คำถามยอดฮิตเลย ขออนุญาต นำเสนอต่อ ในตอนหน้า
นะครับ

"...ผู้ใดถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นสรณะ ผู้นั้นย่อมเห็น อริยสัจ ๔ ด้วยปัญญาอันชอบ คือเห็นทุกข์ ทุกขสมุทัย ทุกขนิโรธ และ อริยมรรค ประกอบด้วยองค์ ๘ ซึ่งให้ถึงความสงบทุกข์ นั้นแล เป็นสรณะอันเกษม นั้นเป็น สรณะสูงสุด ผู้อาศัยสรณะนี้ ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวง ดังนี้..."

[พระสูตรต้นปิฎก เอกนิบาต-ทุกนิบาต เล่ม ๑ ภาค ๒ - หน้าที่ ๓๓๑](#)

กราบอนุโมทนาท่านอาจารย์

คุณคำปั่น อักษรวิลัย และ ขออนุโมทนาในกุศลจิตของทุกท่านด้วยครับ

